І чужому научайтесь,
Й свого не цурайтесь...
Т. ШЕВЧЕНКО

СВОБОДА SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК. UKRAINIAN DAILY.

Редакція і Адміністрація:
"Svoboda", 81-83 Grand St.
Jersey City, N. J.
Тел.: HEnderson 4-0237
УНС: HEnderson 5-8740
Тел. з Ню Йорку:
BArcly 7-4125

РІК LXIV. Ч. 191. ДЖЕРЗІ СИТІ і НЮ ЙОРК, СУБОТА, 4-го ЖОВТНЯ (OCTOBER) 1958 ЦЕНТІВ 12 CENTS TWO SECTIONS (SECTION 1) No. 191. VOL. LXV.

СТРАЙК У ДЖЕНЕРАЛ МОТОРС ЗАКІНЧЕНО ПІСЛЯ ПІДПИСАННЯ 3-РІЧНОГО КОНТРАКТУ

Дітройт. — Корпорація Дженерал Моторс і спілка Об'єднані Автомобільні Робітники дійшли до порозуміння в справі нового 3-річного контракту, що водночас привело до припинення загальнокрайового страйку автомобільних робітників у згаданій корпорації, проголошеного в четвер 2 жовтня ц. р. Підписано новий контракт цього ж дня в 8.45 годині вечера після 36 годин безупинних переговорів. Трирічний контракт між Дженерал Моторс і Об'єднаними Автомобільними Робітниками є третім з черги, що їх виборола згадана спілка на протязі останніх трьох тижнів. Добилися автомобільні робітники, очолювані Волтером П. Рутером, підписання нового контракту найперше у Форда, що відбулося в середу дня 17 вересня ц. р. і потому в корпорації Крайслера — у вівторок дня 30 вересня ц. р. Започаткований в четвер цього тижня загальний страйк охопив 250,000 автомобільних робітників у 126 фабриках по всій країні і тривав 12 годин. Як обраховують, робітники втратили внаслідок цього страйку заробітних платень на суму яких 5 мільйонів долярів і на таку ж суму мала втрат корпорація Дженерал Моторс.

Підписано новий контракт на таких самих умовах, як у Форда і Крайслера. Він передбачає 7-центову підвишку заробітної платні за годину праці, три центи на годину на видатки зв'язані із збільшенням коштів прожитку, додаткову 8-центову підвишку для 40,000 кваліфікованих торговельних працівників, як теж вищі платні і відшкодування для цілком звільнених з праці і для часово безробітних. В загальному пересічна заробітна платня автомобільних робітників виносить 2.50 дол. за годину. Фабрики корпорації Дженерал Моторс продукують 53 проценти всіх американських авт. Обидві сторони задоволені підписанням контракту і вважають його базою для стабільности і дальшого розвитку автомобільної продукції, особливо ж у новому 1959 році. В господарських колах сподіваються, що за подібним зразком, як і контракти автомобільних робітників у Форда, Крайслера і в Дженерал Моторс, діб'ється теж нового контракту від Дженерал Моторс Міжнародна Спілка Електричних Робітників, що нараховує 25 тисяч робітників, які теж переговорюють в справі нового договору і в четвер 2 жовтня почали свій страйк.

Кораблі „Юнайтед Стейтс" і „Америка" не відплили внаслідок страйку

Ню Йорк. — Страйк корабельних працівників триває вже третій день, і внаслідок цього не відплив із Ню Йорку великий пасажирський корабель (53,329 тонн) „Юнайтед Стейтс", який мав від'їхати до Европи 2-го жовтня, а 3 жовтня не відпливає другий великий пасажирський корабель „Америка". Страйкує спілка „Міжнародна Унія Капітанів і Лоцманів", контракт якої скінчився вночі з вівтірка на середу, а нової умови не підписали, бо не могли дійти до порозуміння в справі висоти платень. Страйк спаралізував тільки деякі американські корабельні лінії, бо більшість американських корабельних фірм і всі закордонні лінії підписали умову з корабельними працівниками.

Інфляція коштує нам $33 більйони впродовж двох років

Ню Йорк. — Інститут Життьового Забезпечення звертає увагу на те, що інфляція доляра впродовж двох років коштувала цю країну 33 більйони долярів. Загальна крайова продукція в 1957 році виносила 440.3 більйона доляра, але коли б цю суму перевести на доляри вартости 1954 року, то ми мали б тільки 407 більйонів долярів. Втрати в купівельній силі впродовж не цілих чотирьох років нашої економіки виносять майже 8 відсотків в порівнянні з теперішніми цінами, або майже один доляр на кожні 13 долярів, виданих на товари або за виконану працю. Ця інфляція не приносить добра країні, бо не запевняє їй добробуту, як це виявилося в останніх роках. Найгірше на інфляції валюти виходить сам уряд, який мусить платити дорожчі ціни від тих, які передбачалося, і тим способом збільшувати дефіцит державної скарбниці.

ПОМЕР МИХАЙЛО СТАХУРА, СЕКРЕТАР 218 ВІДДІЛУ

Кампбел, Огайо, (Я. П.) — 22 вересня 1958 р. помер тут на 73-му році життя довголітній секретар місцевого 218-го Відділу УНСоюзу „Сокіл" сл. п. Михайло Стахура. Покійний народився 21 листопада 1885 р. в Вільшаниці, Ліського повіту, звідки перед першою світовою війною виемігрував до ЗДА. До УНСоюзу вступив в 1916 р. й від того часу до смерти залишився відданим та активним діячем цієї установи. Михайло Стахура залишив по собі синів Івана, Степана й Михайла та доньки Павлину і Ольгу.

В АМЕРИЦІ

● **50-річна Софія Крофчек** з Шерону, Па., вирішила проїхати на ролках („скейтах") до Лос Анджелесу, (Каліфорнія) (3,600 миль). Вже на другий день по дорозі вона дещо розчарувалася, бо, замість плянованих 400 миль, проїхала тільки 27: зломилася вісь в одному з ковзанів і треба було його направляти. Софія Крофчек везе зі собою 16 запасових коліщаток.

● **На зборах** Канадійського Товариства для поборювання склерози в Монтреалі ствердили, що совєтська вакцина проти цієї недуги не тільки не помагає, але й шкодить хворим.

● **4-річний Кент Сванберґ** із Ґренд Репідс, Мишиґен, побачивши, що його кіт зловив мишу кинувся витягати її з котячих зубів. Хлопчинкові це вдалося, але миша не зрозуміла його гуманности і вкусила його в руку. Хлопчина мусів перебути щеплення проти правця (тетануса).

● **У готелі „Астор"**, в Ню Йорку, відбувся баль товариської „сметанки", в якому взяло участь 1000 осіб, між ними члени таких родин, як Рокфеллери, Крайслери, дю Понти, Вітні, Дюк і Меллони. Прибуток із цього балю — 25,000 дол. — передано на добродійні цілі. Під час забави гостям роздали модерні тепер „гуля-гуп", якими вони бавилися.

● **Родина Говарда Манна** з Мавнт Сайней, Лонґ Айленд, Н. Й., втратила трагічним способом вже 4-ту дитину. В 1953 р. внаслідок вибуху оливної печі згинули дворічна Лавра і 3-місячна Клара. В 1955 році трирічний Джіммі помер на серцеву атаку а 1-го жовтня ц. р. 6-річний син Едвард попав під авто на вулиці недалеко свого дому.

АНГЛОМОВНИЙ „УКРАЇНСЬКИЙ ТИЖНЕВИК" ЗАВЕРШУЄ 25 РОКІВ

Із сьогоднішнім своїм числом тижневий додаток до „Свободи" англомовний „Український тижневик" завершує 25 років свого безперервного існування. Перше число цього першого українського англомовного періодичного видання, яке треба у великій мірі завдячувати стараниям сл. п. д-ра Луки Мишуги, появилось 6-го жовтня 1933-го року і від того часу появляється безперервно. Редактором цього тижневика, з яким тісно зв'язаний і організаційний розвиток народженої в З'єдинених Державах і в Канаді української генерації, є весь час п. Степан Шумейко. 25 річників „Українського Тижневика" є чи не найповнішою в світі збіркою англомовних матеріялів з українознавства, включно з перекладами багатьох творів українських клясиків, як також реєстром вісток про українські події та їх відгомонів в американській пресі. „Український Тижневик" весь час появляється як безкоштовний додаток до „Свободи" та є фактично подарунком „Свободи" і Українського Народного Союзу для тут народженої генерації. „Український Тижневик" відзначає свій 25-літній ювілей несповна один місяць після того, як „Свобода" відзначила своє 65-річчя 15-го вересня. Під знаком цих ювілейних дат „Свобода" веде і свою цьогорічну жовтневу кампанію збірки фондів на дальший розвиток видань українського щоденника, англомовного тижневика та дитячого місячника „Веселка".

Айзенгавер затривожений передвиборчою апатією республіканців

Вашингтон. — Президент Айзенгавер вирішив щось зробити проти „апатії і самозадоволення", яке існує серед республіканців, хоч треба б вже почати енергійну виборчу кампанію, бо через місяць будуть конґресові вибори. На останній пресовій конференції Президент говорив, що він не може зрозуміти такого відношення до виборів деяких кандидатів і партійних провідників. Як повідомляє пресовий секретар Білого Дому Джеймс С. Гаґерті, Президент запросив на понеділок 6-го жовтня до Білого Дому республіканських конґресових провідників, голову Крайового Республіканського Комітету Міда Алкорна та декого з своїх працівників, щоб спільно обговорити справу виборчої кампанії. Під час другого сніданку мають обмірковувати такі справи: 1. Обговорити плян участи Президента в виборчій кампанії. 2. Обміркувати в загальному виборчу проблему партії. 3. Обдумати плян, як треба поборювати апатію і самозадоволення в партійних рядах. Гаґерті заявив, що це прийняття - збори в Президента не мають нічого спільного з поголосками про скликання надзвичайної сесії Конґресу. Президент поширив свою виборчу кампанію і на стейт Айову, де він промовлятиме в Сідар Репідс на змаганнях у зборі кукурудзи, в яких, звичайно, бере участь коло 100,000 осіб. На цих змаганнях має промовляти того самого дня, коли буде там Президент, демократичний сенатор Джан Кеннеді, якого згадують „як кандидата на президента в 1960 році. Айзенгавер буде в Айові 17-го жовтня, і, як сказав Гаґерті, може „сказати кілька слів".

Труман твердить, що демократи легко переможуть Ніксона в 1960 р.

Чесн Вайомінґ. — Колишній президент Геррі С. Труман промовляв на демократичному прийнятті для збирання фондів на виборчу кампанію і заявив, що він пропонував би республіканцям на президентського кандидата Ричарда М. Ніксона, бо його легко можна буде перемогти. Колишній президент відмовився сказати, хто, на його думку, повинен би бути демократичним кандидатом на президента в 1960-ому році, заявляючи, що „ми маємо цілий тузін добрих кандидатів, не включаючи мене, бо я не кандидую". Труман оскаржував республіканський уряд в тому, що спричинив послаблення економіки, занедбав оборону країни та не використовує природних ресурсів країни. — Республіканці, казав колишній Президент, перед виборами люблять все обіцяти, але після виборів відвертаються плечима до своїх обіцянок. Але віце-президент Ричард М. Ніксон сказав у своїй промові в Сан Дієґо, Каліфорнія що Труман перекручує факти коли каже, що республіканський уряд занедбав озброєння цієї країни. Уряд Трумана, казав Ніксон, видав 30 разів менше на керовані ракети як на земні горішки (арахіс) які управляли тоді фармери.

ОРГАНІЗАТОР УНС ІВАН СКОЧИЛЯС ЇДЕ НА ЗАХІД

З Головної Канцелярії Українського Народного Союзу інформують, що цими днями виїжджає в організаційну поїздку по стейтах Міннесота, Виcконсин, Мизурі, Індіяна й Ілиной організатор УНСоюзу мґр. Іван Скочиляс з Филаделфії. Поїздка кваліфікованого організатора УНСоюзу в ті стейти була від деякого часу побажанням секретарів та організаторів існуючих вже в тих стейтах Відділів УНСоюзу, як і загалу громадянства ще не включеного в ряди У. Н. Союзу. Ця потреба ще тільки збільшилась після останньої конвенції УНС в Клівленді, яка збільшивши висоту забезпечення в УНСоюзі до 50,000 долярів, а при забезпеченні від випадків до 100,000 долярів, як також поширивши межу віку на забезпечення до 65-го року життя, відкрила нові, майже необмежені можливості забезпечення в цій українській організації на найкорисніших умовах. Головна Канцелярія УНСоюзу сподівається, що цю поїздку п. Івана Скочиляса на захід використають якнайповніше секретарі Відділів УНСоюзу у згаданих стейтах, щоб при його допомозі охопити організаційними рямками УНСоюзу ще велику кількість громадян, які досі ще не стали членами своєї організації тільки тому, що не мали на це відповідної нагоди.

Мґр. Іван Скочиляс

● **Трохима Лисенка**, провідного совєтського біолога, який своїми теоріями про спадковість у світі рослин і звірят захопив був Сталіна, але після його смерти відійшов у тінь, відзначено з нагоди 60-річчя сьомим з черги орденом Леніна.

Ген. Норстед стверджує вищість озброєння НАТО над совєтським бльоком

Атлянтик Сіті. — Головний командант збройних сил бльоку 15-ох держав Північно - Атлянтійського пакту (НАТО), генерал Лоріс Норстед, заявив у своєму виступі на бенкеті Товариства Національ. Гвардії в Атлянтік Сиiті в минулу середу, що НАТО безумовно має куди кращу зброю, ніж держави совєтського бльоку. „Чи ви бачили Сьому армію (що стаціонована в Европі)?" — запитував ген. Норстед приявних, вказуючи на її досконалий стан щодо озброєння і вишколу. Він славив єдність, яка панує між членами НАТО, дармащо не заперечував існування спорадичного „напруження" між окремими членами. Конкретно, він вказав тепер на три справи, що вносять деякий дисонанс, а саме: справу Кипру, яка хвилює Англію, Грецію і Туреччину; справу Альжиру, що викликує критицизм деяких держав проти політики Франції, і конфлікт між Ісляндією та Англією за риболовлю. Однак генерал Норстед висловив глибоке переконання, що в усіх цих справах прийде до порозуміння. Всі держави НАТО свідомі своїх спільних інтересів. Генерал Норстед згадував теж про можливості вивінування Національної Гвардії в Америці деякими типами ракет та потребу вишколювання резервістів у користуванні тією новою зброєю.

Пропонують Гаммершилда, як посередника в конфлікті за Формозу

Об'єднані Нації. — Хоча справа конфлікту в протоці Формози офіційно ще не зголошена на денний порядок теперішньої сесії Генеральної Асамблеї Об'єднаних Націй і тому нема ще дебати над нею, проте однаково в генеральній дебатті згадують про цю справу різні промовці, як теж в кулюарах ОН обмірковують можливості „полагодження" цієї справи Генеральною Асамблеєю. Представник Японії переводить від тижня закулісові наради з різними делеґатами, щоб Генеральна Асамблея прийняла резолюцію, яка доручила б генеральному секретареві Даґові Гаммершилдові виїхати на Далекий Схід та перейняти посередництво між комуністичним і Вільним Китаєм. На те саме натякали міністри закордонних справ Норвегії д-р Гальвард Лянге і Сіяму князь Ван Вайтаякон в своїх виступах під час генеральної дебати в минулий вівторок. Зате в минулу середу бельґійський міністер закордонних справ д Пієр Віні пропонував, щоб острови Квімой і Матсу здемілітаризувати і віддати під управління ОН. Таким чином казав він, ніхто „не втратив би обличчя" і однаково національний Китай, як і комуністичний могли б надалі мати свої політичні цілі й аргументи. Національний Китай не погоджується на демілітаризацію Квімою.

Німеччина актуалізує справу об'єднання

Берлін. — Західньо - німецький парламент — Бундестаг — зійшовся на кількаденні засідання в будинку Берлінського Технічного університету в західньому Берліні, щоб заманіфестувати єдність Західньої Німеччини з Берліном та звернути увагу зовнішнього світу на все ще не розв'язану проблему з'єдинення німецьких земель. В цій справі прийнято одногoлосно резолюцію, в якій стверджується право німецького народу на висловлення своєї волі шляхом вільних виборів та на обов'язок чотирьох воєнних альянтів перевести з'єдинення Німеччини. У резолюції підкреслено факт, що протягом останніх 9-ох років втекло зі Східньої Німеччини 2,000,000 осіб. Протягом останнього літа втікало пересічно 4,000 осіб тижнево до західньої частини Берліну. Посадник західнього Берліну Віллі Брандт і міністер всенімецьких справ Ернст Леммер виловлювались проти тієї втечі, вказуючи на потребу, щоб німці залишались на місцях свого народження і замешкання без уваги на політичний режим. Масова втеча східних [illegible] західньому Берліні і в Західній Німеччині, дармащо втікачі з часом включились в західню економіку. Очевидно, що всі промовці вказували на масову втечу мешканців підсовєтської зони з „суверенним" східньо - німецьким урядом — як на найбільш промовистий доказ непридатности тамошнього режиму, зненавидженого народом.

АНГЛІЯ ПЕРЕВОДИТЬ РЕФОРМИ НА КИПРІ — ПРИ БОЙКОТІ ЗБОКУ ГРЕКІВ

Нікосія. — Англійський ґубернатор на Кипрі сер Гю Фут почав переводити з днем 1 жовтня ц. р. плян „тридержавної відповідальности" за долю того острова. Туреччина призначила свого консуля на Кипрі до „тридержавного управління", але Греція відмовилась зробити це. Англійці починають розділювати різні адміністраційні установи на Кипрі на грецькі і турецькі. Турецька меншина рада з такої реформи, але грецька більшість бойкотує її.

Мистець С. Гординський вернувся з Европи

Ню Йорк. — Мистець С. Гординський, голова Об'єднання Мистців Українців в Америці, вернувся до ЗДА з 3-місячної поїздки по Европі відбутої спеціяльно для пізнання пам'яток візантійського мистецтва в Греції й Італії. С. Гординський відвідав такі важливі пам'ятки, як церкви в Дафні і св. Луки в Фокиді (обі з 11 ст., сучасники Київської св. Софії), манастирі Атосу, додеканезьких островів та Крети. В Атенах Гординський студіював довший час у Музеї Візантійського Мистецтва та в архівах Грецької Національної Бібліотеки. Він відвідав також Академію Мистецтв в Атенах і її філію в античних Дельфах. Черговим етапом поїздки Гординського була Сицилія з її нормансько-візантійськими пам'ятками (Палермо, Монреале, Чефалю). Більш як місяць перебував Гординський у Римі, вивчаючи спеціяльно палео-християнське (до-візантійське) мистецтво в церквах, музеях та катакомбах. На запрошення Міністерства Інформації він дав радіо-передачу на Україну про життя і творчість українських мистців у вільному світі, зокрема в Америці. У Фльоренції, Перуджі й Асижі Гординський мав змогу приглянутись на місці техніці відчищування та здіймання зі стін середньовічних фресок. Так само в Равенні він міг стежити за реставрацією мозаїк (з 6 ст.) в церкві Сан Аполінаро Нуово та, зо-

(Закінчення на стор. 3-тій)

Святослав Гординський

НЕМА ЗМІНИ ПОЛІТИКИ ЗДА НА ДАЛЕКОМУ СХОДІ

Вашингтон. — Державний секретар Доллес вислав почерез американського амбасадора на Формозі листа до маршала Чіянґ Кай-шека з вияснениям, що нема ніякої зміни в політиці ЗДА супроти Формози й прибережних островів. Цей лист Доллеса має на цілі — коментують часописи — заспокоїти керівні націоналістичні китайські кола, пригнічені деякими заввагами державного секретаря, що їх він зробив під час своєї останньої пресової конференції в минулий вівторок. Доллес осудив тоді приміщення на острові Квімой 60.000-го військового гарнізону, заявився за відтягненням більшости того гарнізону на Формозу на випадок проголошення перемир'я у протоці Формози, назвав „гіпотетичним" і „проблематичним" поворот націоналістичного режиму на китайський суходіл та підкреслив брак будь-яких зобов'язань Америки підтримувати націоналістичний похід проти комуністичного Китаю. В реакції президент вільного Китаю Чіянґ Кай-шек поставився „недовірливо" до заяви Доллеса та назвав їх суперечними з дотеперішнім відомим його становищем. У цих останніх заввагах Доллеса — запевняє американська преса — не було нічого такого, чого Чіянґ Кай-шек не знав вже раніше, але неприємне для китайських патріотів було те, що Доллес все це сказав публічно і цим ніби послабив морально-політичну позицію націоналістичного режиму на Формозі (Тайвані). Зате становище державного департаменту скріпили дві інші заяви: Віце-президент Ніксон заявив в Сан Франсіско, що в закордонній політиці ЗДА супроти Формози й прибережних островів не зайшла ніяка зміна. Він назвав „цілковито помилковим" висновок з згаданої пресової конференції Доллеса, наче б Америка змінила свою політику в некорисіть вільного Китаю. В позитивному значенні він підкреслив, що заввага про можливість поменшення військового гарнізону на Квімою на випадок військового перемир'я не має нічого спільного з думкою про зречення з Квімою у користь комуністів. Друга заява в цій самій справі прийшла від Демократичної партії. Голова т. зв. Дорадчої Ради в Демократичній партії, яка є органом політичного плянування тієї партії, Пол Г. Нітзе, колишній голова плянувального відділу в державному департаменті, перестеріг комуністів, щоб вони не приходили до фальшивого висновку, наче б в американському політичному світі було роздвоєння і не було згоди щодо закордонної політики ЗДА на Далекому Сході. Він заявився за потребою ведення дальшої публічної дискусії на цю тему, але тільки з тою інтенцією, щоб всебічно висвітлити проблему перед американським громадянством, подавши йому до відома всі існуючі аргументи. Заява Нітзе прийшла після того — пояснюють часописи — як віце-президент Ніксон і державний секретар Доллес вказали на можливість викликання в Москві і в Пейпінґу некорисного для Америки враження від різних критичних голосів щодо політики Президента і державного секретаря, наче б ця політика не знаходила підтримки в народі. За підтриманням Президента в критичних хвилинах висловився кол. през. Труман. Лідери Демократичної партії в Конґресі, конґресмен Сем Рейбирн і сенатор Линдон Джансон, не забрали слова в цій дискусії.

Франція перед рішенням в справі Альжиру

Альжир. — Французький прем'єр Шарль де Ґоль прибув в минулий четвер до Альжиру, де він дякує у своїх промовах мусульманським автохтонам і французьким колоністам за висловлення в плебісциті над конституцією „довір'я до Франції". „Альжир признався до Франції і Франція признається до Альжиру" — говорив він в Орлеанвіль в західньо-центральному Альжирі, де особливо багато мусульманських голосів висловилось „за" новою конституцією, що на терені Альжиру мало значення — бажання залишитись у державному зв'язку з Францією. Хоча альжирські націоналісти закидають французам, що вони сфальшували вибори та що мусульмани пішли до голосування під терором, проте фактом є, що надсподівано великий відсоток мусульманських мешканців таки голосували, всупереч закликам революційного підпілля до бойкоту голосування. Однаково ці мусульманські голоси, як голосування за новою конституцією лібepальних французів у корінній Франції, зобов'язує де Ґоля морально — повести в Альжирі ліберальнішу політику — твердять газети. Сподіваються, що де Ґоль виразніше заявиться щодо дальшої політики Франції супроти Альжиру у своїй промові, яку заповів на п'ятницю 3 жовтня у Константіні. Де Ґоль буцімто визнає концепцію нерозривного зв'язку Франції і Альжиру, але як „2-х окремих індивідуальностей", тому він проти „інтеграції", яку поручають націоналістичні колоністи.

СОВЄТИ ПОТВЕРДЖУЮТЬ НОВІ АТОМОВІ ВИБУХИ

Москва. — Після того, як у минулий вівторок американська державна Комісія Атомової Енергії розкрила, що большевики перевели крадькома знову два експериментальні ядрові вибухи в північно-арктичній околиці, Москва призналась у вівторок до цього та виправдувалась, що вона відновила експерименти тому, що ЗДА й Англія переводять їх. Совєти з великим шумом заявили були 31 березня ц. р., що вони „раз на завжди" припиняють штучні вибухи.

У СВІТІ

● **Англійська княжна Марґарита** перебувала цього тижня з відвідинами в Бельгії, куди її приятеля капітана летунства Пітера Тавнзенда перенесли були на становище летунського атташе при англійській амбасаді. Тепер Тавнзенд перебуває в Африці, збираючи фотоматеріяли для документарного фільму. Марґарита є гостем короля Бодуена і його молодшого брата князя Альберта: вони обидва неодружені. Офіційна ціль її приїзду — відвідини світової виставки в Брюсселі.

● **На острів Мальту** на Середземному морі прибули 600 американців, які під проводом кардинала Спелмана з Ню Йорку їздили на прощу до Люрду. По дорозі вони відвідали Рим і Сицилію. Під час 7-годинного перебування на Мальті кардинал Спелман відправив у місцевій церкві Богослужбу. Мешканці столиці Мальти, Ля Валетти маніфестаційно вітали американців.

● **7-річний англійський хлопчина, Юджин Морей,** бажаючи прислужитися незнайомій пані, яка вкинула гріш до вуличного автомата з молоком, але не дістала належної їй пляшки, засунув руку в автомат, але не зміг витягнути назад ні пляшки ні руки. Протягом кількох хвилин рука в льодівні посиніла. Прохожі мусіли розбити автомат, щоб звільнити хлопчину. Газети завважують, що жінка, задля якої це сталося взяла молоко, але хлопцеві навіть не подякувала.

СВОБОДА SVOBODA
УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК UKRAINIAN DAILY
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays, Mondays & holidays (Saturday & Monday issues combined) by the Ukrainian National Association, Inc. at 81-83 Grand Street, Jersey City 3, N. J.
Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J., on March 30, 1911 under the Act of March 8, 1879
Accepted for mailing at special rate of postage provided for Section 1130 of Act of October 3, 1917 authorized July 31, 1918
За кожну зміну адреси платиться 10 центів.
За оголошення редакція не відповідає і не зобов'язується повертати незамовлені матеріяли.
Адреса: "SVOBODA", P. O. Box 346, JERSEY CITY 3, N. J.

UKRAINIAN WEEKLY

У понеділок, 6-го жовтня, сповниться 25 років з того часу, як при „Свободі", органі Українського Народного Союзу, почав появлятися тижневий англомовний додаток Ukrainian Weekly. Очевидно, що чвертьстоліття появи українського англомовного органу заслуговує на окрему увагу тим більше, що це чвертьстоліття становить один із найважливіших періодів у розвитку і остаточному оформленні Американської України.

Ukrainian Weekly було без сумніву вимогою часу і потреб репрезентованої Українським Народним Союзом української спільноти на північно-американському континенті. Ці вимоги й потреби були подвійні, як внутрішньо-, так і зовнішньо-українські. В тих бо 30-их роках нашого сторіччя, коли виникла думка про англомовний український періодик, саме починала приходити до голосу нова, народжена вже в Америці українська генерація. Правда, процес американізації, включно з мовою, не відбувався тоді так швидко, як сьогодні. Давніші наші поселенці більше жили своїми старокрайовими традиціями, в своїх домах і в своїх громадах, ніж наш загал живе сьогодні. Все ж таки їхні діти, що закінчили американські школи, повніше інтегрувалися в американське життя і потребували такого органу, що відповідав їхньому вихованню і їхньому способові думання, щоб краще зрозуміли їм термінами впоював в них національну й культурну спадщину їхніх батьків. Цю потребу добре розумів УНСоюз, що головну вагу своєї діяльности почав поступово перекладати саме на молодшу генерацію, тим паче, що вже майже не було нової іміграції.

Англомовного українського періодичного органу вимагала тоді і зовнішня українська ситуація. В тих бо часах на підсовєтській Україні шалів страшний комуно-московський терор і мільйони українців гинули від зорганізованого Москвою голоду, а на Західній Україні під польською окупацією в повному розгарі була національтистична українська революція, в якій також падали жертви. Відомо, що події на українських землях мали тільки припадковий і відносно слабий відгомін в Америці і в світі, бо про це вже дбали вороги українського визвольного руху. Тому англомовний орган української правди став конечністю.

Цю конечність збагнув і на неї відповідно зареагував Український Народний Союз, що сам в той час набирав нової динаміки і ставав на шлях нового, модерного розвитку. Форумом тих змін була Конвенція УНСоюзу, яка відбулася в другій половині травня 1933-го року в Дітройті і на якій головним секретарем був обраний теперішній предсідник Дмитро Галичин. Опісля, в половині липня того ж року, відбулися надзвичайні наради Головного Уряду УНСоюзу, за яких головним редактором „Свободи" обрано д-ра Луку Мишугу і остаточно рішено здійснити рекомендацію конвенції про видавання англомовного Українського Тижневика. В половині серпня відбувся в Шикаго, на тлі світової виставки, перший конгрес української молоді, на якому й народилась теперішня Ліга Української Молоді Північної Америки. Нарешті, на початку листопада того ж року відбувся 6-ий з черги конгрес Об'єднання Українських Організацій Америки, тодішньої центральної американсько-української політичної репрезентації, із сильним опертям на УНСоюз.

В такий то час народився англомовний тижневик „Свободи", як один з найприкметніших межових каменів у розвитку УНСоюзу і Американської України. 25 річників його тижневика становлять тепер найбільшу англомовну колекцію українознавства в усіх його ділянках. На цьому англомовному тижневику виховалось уже нове, народжене в Америці українське покоління і з цим тижневиком найтісніше зв'язаний також його організаційний розвиток. Що більше, цей самий англомовний тижневик „Свободи" мусів сповнити і до цього факту стати також трибуною української правди та української інформації для загального американського читача. І так, як „Свободі" судилося ламати переліг та засівати зерном українсько-американську ниву, так і її англомовний тижневик відіграв подібну піонерську роботу в нашій англомовній генерації і в американському суспільстві.

Англомовний Український Тижневик, що був і залишається подарунком „Свободи" і УНСоюзу для нашої молодої генерації і нашої справи, входить сьогодні в друге чвертьсторіччя свого існування з тією свідомістю, що починається новий період в нашому розвитку, в якому для нього призначена ще більша і ще важливіша роля. До неї він мусить відповідно достосуватись. Завдання важке і відповідальне, на його шляху багато труднощів, але вони є на те, щоб їх поборювати. Віримо, що при Божій і людській допомозі, Український Тижневик справиться і з ними, записуючись ще світліше в історії розвитку нашої спільноти.

ВИЗВОЛЬНІ ПАРАЛЕЛІ В АЗІЇ І В ЕВРОПІ

На останній пресовій конференції державного секретаря Дж. Ф. Доллеса в минулий вівторок 30 вересня ц. р. заторкнено проблему визвольного руху китайців. Сталось це у зв'язку з обмірковуванням практичних можливостей повороту на китайський суходіл режиму Чіянг Кай-шека, що існує тепер на Формозі (Тайвані). Державний секретар Доллес не виключив можливости збройного походу військ вільного Китаю на азійський суходіл, але тільки у тісному зв'язку з подіями в Китаї під комуністичним режимом. Коли б, наприклад, — сказав Доллес, — вибухло в Китаї таке повстання, як на Мадярщині, тоді „вільний Китай, що із своєю значною силою знаходиться лише за кілька миль, міг би стати дуже важливим елементом в ситуації". „Думаю, — продовжував Доллес, — що всі ми погодимось, що коли б існував був уряд вільної Мадярщини за кілька миль від Мадярщини тоді, коли вибухла там революція, то ситуація розвинулася б інакше, ніж це сталося".

Ці заввағи викликають рефлексії, які стосуються не лише китайського, але й всіх народів, уярмлених комуністами, в тому числі й українського. Доллес стверджує, що перше слово належить народові на його землі. Він уважає навіть „гіпотетичним і проблематичним" питання можливости повороту до Китаю уряду Чіянг Кай-шека після упадку комуністичного режиму, бо — мовляв — треба припускати, що визвольний рух в Китаї розвинувся „у місцевих умовинах і під місцевим проводом". Але водночас признає, що успіх такого визвольного руху, навіть у всенародному маштабі, як це було на Мадярщині, залежатиме від допомоги ззовні. У випадку Китаю (чи, напр., Північної Кореї або Північного В'єтнаму) справа ясна: „за кілька миль" — уживаючи цей слів Доллеса — знаходяться цілі регулярні армії тих народів під проводом своїх вільних урядів, на кусках рідної території. Спеціяльно 600-тисячна армія Чіянг Кайшека вивінувана завдяки американцям н а й новішою зброєю включно з летунськими ракетами „Сайдвіндерс", які стали постраxом для совєтських „МІГ-ів", що їх мають китайські комуністи. Але ніде в Европі немає до цього паралелі, бо хоч деякі уярмлені комуністами народи й мають свої екзильні уряди, проте вони не розпоряджають арміями, користаючи тільки з права політичного азилю на території чужих держав, які стараються не дразнити Совєтів діями політичних еміграцій. Коли ж Америка застерігається, що навіть у відношенні до Китаю вона не мас ніяких зобов'язань активно підтримувати визвольний протикомуністичний рух, то як же можна сподіватися визволення народів, уярмлених м о с к о в с ь к и м и большевиками?!

Найслабша сторінка американської закордонної політики — її недотягненість, її несміливість і непослідовність у холодній війні, накинений Америці і всьому вільному світові московськими большевиками. Відомо, що корінь міжнародного лиха — в існуванні комуністичних режимів у Москві і Пейпінгу. Найбільшим ворогом тих режимів і найбільшою силою, що загрожує їх існуванню, є народи, опановані комуністами. Логічно, треба дати тим народам всебічну підтримку в їх визвольній боротьбі, а не залишати їх на поталу Хрущові і Мао Тсе-тунгам. Ці народи не хочуть свободи з ласки будь-яких закордонних протекторів. Свій гін до свободи і свою волю бути свобідними вони засвідчили річками власної крови та безупинною боротьбою. Але в умовинах тоталітарного режиму, побудованого на системі поліційного терору, внутрішнього шпигунства і доноцицтва, неможливо з успіхом ставити спротив, якщо він не матиме моральної і реальної підтримки ззовні, від вільного світу.

Самі большевики і самі китайські комуністи потверджують своєю поведінкою, що нікого їх так не болить, ніщо так не дратує, як підтримування Америкою — та взагалі вільним світом — визвольних рухів поярмлених ними народів. Всупереч усім декламаціям про „вільне суперництво ідей" із чванькуватими заявами Хрущова, що в тому супереництві „напевне" переможе комунізм — Москва і Пейпінг вперто заглушують закордонні радіопередачі. Від часів свого перебування на еміграції в Женеві і Лондоні ще за царату московські большевики знають, що найнебезпечнішою зброєю є вільне слово. То чому прикорочується американські радіо-авдиції іншими мовами, як московська, замість побільшувати ті авдиції, небезпечні для Москви?! Чому забувається ті мільйони червоноармійців, які здалися в полон в першому році німецько-большевицької війни, мільйони не-москалів?! Чому затихли гасла активної визвольної політики ЗДА, проголошувані осінню 1952 року, за перших виборів Д. Д. Айзенгавера?!

Москва і Пейпінг без найменших скрупулів ведуть на терені всіх вільних країн підривну акцію. Вони покликали для цієї цілі могутні організації, фінансують різнонаціональні комуністичні партії з єдиною ціллю — розкладати вільні держави зсередини. У холодній перманентній війні з таким нелюдяним і брутальним противником вільний світ не виграє, якщо стосуватиме з свого боку делікатні методи і разураз покликатиметься на чартер Об'єднаних Націй. Вільний світ не потребує творити ніяких штучних рухів спротиву на комуністичних територіях. Вони там були і є, вони мають там традиції збройної боротьби з часів, коли західній світ взагалі ще не знав, що таке большевизм, і не чув про національні визвольні рухи. Україна, Грузія, Вірменія й інші країни колишньої царської, а нині совєтської імперії мають за собою вже 40-річну традицію визвольної боротьби. Совєтська імперія не розпадеться „сама по собі". Це колье на глиняних ногах, але його треба зрушити з тих ніг. Переговорами і компромісами з комуністами можна осягати мир лише на коротку мету. Успіх далекосяжної політики можливий тільки при підтримуванні визвольних рухів, ворожих комунізмові.

СОВЄТСЬКІ РЕКОРДИ В БЕЗГОСПОДАРНОСТІ

Багато пишеться у совєтських виданнях і статистичних збірниках про „велетенські" й „небувалі" досягнення та успіхи совєтської економіки, про ту чи іншу совєтську рекордову індустріяльну або сільсько-господарську продукцію. Не публікується тільки цифр і даних про справжні такі рекорди в совєтській безгосподарності, що про них можна читати іноді в листах і дописах до газет. Коли зіставити такі листи чи дописи разом, то вони дають куди вірнішу картину совєтської господарської дійсности, як усі офіційні зведення і проголошення.

„Один з найбільш дефіцитних товарів"

У совєтській пресі, як і на різних мітингах, було вже безліч нарікань на погану якість меблів совєтської продукції. Криві, погнуті шафи, ліжка, безногі стільці та інша меблова покруч стали стандартною темою для карикатур у совєтських гумористичних часописах. Востаннє на таку тему появився в київській „Радянській Україні" в числі з 6 серпня ц. р. лист кандидата архітектури Н. Манучурової п. н. „Поговорімо про наші меблі". „Меблі досі залишаються одним з найбільш дефіцитних товарів народного споживання, — пише Манучурова у своєму листі до редакції. — Виробництво їх ніяк не може встигнути за темпами масового будівництва. До того ж наявні у продажу меблі часто не задовольняють населення ні асортиментом, ні якістю. Тисячі новоселів, які одержали квартири, нерідко опиняються в скрутному становищі, бо не можуть обставити свою квартиру меблями".

„В продажу немає вибору — пише авторка листа далі, — навіть найпотрібніших предметів обстановки, а тому іноді купують меблі без усякого розбору. Тільки вдома невдаха-покупець бачить, що куплена з такими труднощами платяна шафа незручна в користуванні, хоч вона й захаращує всю кімнату; що „гроші, збережені на покупку цілого набору меблів, пішли на придбання тільки старомодного буфета або дивана, жорсткого, як камінь. Ця величезна споруда має до того ж висоту, не за габаритами нової квартири, спинку з колонками і поличками. Поличкам хитаються і, якщо дорідна господиня, щоб прикрасити цей „монумент", поставить на них різні дрібнички, вони неминуче потраплять на голови тих, хто сидить на дивані. Диванчик має і дзеркало, які, правило, крихке, користуватися ним, звичайно, не доводиться... Конструкція меблів багатьох наших підприємств; як правило, важка, застаріла".

Н. Манучурова пише про повну безгосподарність у виробництві меблів, про безгосподарне, без усякого рахунку витрачання матеріялів і про невикористовування нового устаткування у фабриках меблів, які іноді „роками не освоюється, стоїть без руху, іржавіє, як, наприклад, деталі пресів на фабриці імени Боженка". Такий стан, коли судити з дописів та листів друкованих по совєтських газетах — загальний.

Овочі гниють, а в крамницях пусто

Такий самий стан тотальної безгосподарности і в різних ділянках сільського господарства. К р а с н о м о в н и м прикладом такої безгосподарности може бути ситуація із цьогорічним урожаєм овочів в С т а л і н с ь к о м у радгоспі біля Дзержинська, що його відвідала спеціяльна рейдова бригада „Радянської України" і що про нього надрукувала окремий репортаж в цій же „Радянській Україні" з 3 вересня ц. р. п. н. „Овочі лежать на плантаціях, а в магазинах пусто". Як виходить з репортажу, в „великому передовому овочевому господарстві" — радгоспі ім. Хрущова був цього року дуже добрий урожай овочів і радгосп міг би відставляти щодня по 50 тонн овочів, але ж не має охочих їх збирати і відставляти до магазинів по містах. Так само „десятки й сотні тонн стиглих овочів лежать незібрані по плянтаціях радгоспу імени Ворошилова, колгоспів імени Дзержинського, імени Сталіна та інших господарств". А в той же час по крамницях в містах Дзержинському, ім. Артема та по робітничих селищах Дзержинського району повна відсутність овочів. „В більшості овочево-фруктових магазинів, — стверджують учасники рейдової бригади „Р. У.", — крім капусти, часнику і картоплі, нічого немає, полиці порожні. І тому не диво, що біля магазинів день-у-день черґують посланці шахтарських сімей, щоб купити кілограм помідорів, огірків, цибулі". Те саме й по інших містах і селищах Донбасу. — „Коли зайдеш у наші магазини, — розповіли учасникам газетного рейду шахтарі, — то крім капусти і часнику, нічого не побачиш".

Більйонові втрати в совєтській скотопромисловості

Про безгосподарність у такій важливій для народної економіки ділянці, як заріз худоби, що, крім м'яса, дає такі важливі сировини, як шкуру і шерсть, заговорили також московські „Ізвєстія" з 19 вересня ц. р. у статті п. н. „Закінчити з безгосподарністю". Як виявляється, совєтські м'ясокомбінати „розташовані здебільша по великих містах і промислових центрах, далеко від тваринницьких баз, що приводить до того, що худобу треба гнати за багато десятків кілометрів, інколи без достатніх випасів уздовж доріг. В дорозі худоба втрачає вагу, і споживач одержує м'ясо нижче середньої якости". Така ситуація примушує населення колгоспів і радгоспів резиґнувати з зарізу худоби по м'ясокомбінатах і різати її на місці, на подвір'ях колгоспів і радгоспів (в минулому році зарізано так 69 мільйонів голів худоби, або 33 проценти рогатої худоби, 62 проценти свиней і 72 проценти овець та кіз). Цей заріз на місцях приводить з черги до величезних втрат не тільки в якості і кількості м'яса, але й у збереженні шкури, футра та шерсти, третина яких пропадає без усякої користи. За самі тільки недоброякісну або й понівечену шкуру колгоспам і радгоспам не доплачено минулого року 600 мільйонів карбованців. Образовує, що із знищення на місцях шкур і футер можна було б виробити різних шкуряних і футряних виробів на три-чотири більйони карбованців.

Дуже доброю ілюстрацією для совєтської безгосподарности у м'ясозаготівлі може бути „Казка про бичка-третячка і про те, як з нього зробили смичка", надрукована на першій сторінці в 15-му числі київського „Перця". Зміст казки простий: здоровенного і добре вгодованого бика гнали дядьки-заготівельники до різні сім ночей і сім днів, не питаючи, чи він пив, чи їв. І тільки, як гнали через гребельку ухопив він води напельку, а коли турили через місточок, то ухопив маленький листочок. „Після такої дороги і від бика лишилися з нього шкура та роги — був добряче вгодований бик, а став тонкий, як смик".

Інж. Дмитро Юрчишин

ЛІСОВІ ПРАКТИКАНТИ

„Український Лісницький Альманах" або за словами критика п. Володимира Дорошенка „цінна книга про український ліс" (див. „Свобода" з 22 липня ц. р.), зацікавила не лише лісників та спортовців, але також мистців пера та всіх звеличників чарівної, рідної природи. Інкр. загадуючи ту „книгу, присвячену українському лісові", написав у „Свободі" з 30 серпня ц. р. гарний спомин з раннього дитинства.

Різноманітний зміст Альманаху — це неначе окремі картини з пройденого українським лісником шляху — від рідних Карпат до тропічного лісу далекого Цейльону. Є там також наукові розвідки й статті з матеріялами, що зберіглися лише в пам'яті авторів і що їх використають колись історики українського лісництва.

Шкода, що нема в Альманаху мапи залісення України, а також жадної статті про фахове вишколювання наших лісників на рідних землях.

Читаючи Альманах, я згадав „Львівську Лісівку", в якій між роками 1928-1944 студіювало коло 150 українських лісників. Офіційно та висока лісова школа називалась Лісовий Відділ Львівської Політехніки. 85% студентів того Відділу були поляки, а решта належала до інших національностей. Відносини між нашими і польськими студентами були постійно напружені, а в роках 1928-1930 поважно загострені. То були роки, в яких польські студенти брали участь у „походах товпи" і руйнували українські установи (пам'ятна листопадова ніч 1928 року і осінь 1929 року, коли вони напали на Загальні Збори студ. товариства „Основа" в мурах Політехніки), а деякі з них як одноріччки „14-го" полку зловісних уланів їздили влітї 1930 року і пацифікували українські села. Відношення деканату до наших студентів було також неприхильне. В червні 1930 року декан рільничо-лісового виділу проф. Фулінський заявив прямо делеґації наших лісників, що вакаційна практика, через деканат є привілеєм членів „Кружка польських студентів-лісників". То була цинічна відповідь, гідна польського шовініста.

Восени 1929 року при Товаристві Українських Студентів Львівської Політехніки „Основа" зорганізувався Кружок Українських Студентів-Лісників, до якого вписалось тоді коло 50 членів. Першим головою кружка був кол. Василь Гарбай, потім два роки головою був підписаний, а по нім кол. Олександер Котович. Кружок Лісників — це була дійсно активна, фахова група студентів при „Основі", яка мала своїх представників у всіх студентських організаціях.

Восени 1930 року старанням Кружка Лісників улаштовано в Національному Музеї цікаву виставку лісових експонатів з докладно випрацьованою мапою залісення України. Лісники плекали також лісницькі традиції, і Вечерниці Українських Студентів-Лісників під проводом уже тоді відомого аранжера інж. Богдана Рака належали до найкращих у карнавалі 1931 року.

Та найбільшим досягненням Кружка Лісників було виєднання платної вакаційної практики у маєтку Митрополичих Столових Дібр „Перегінсько", про який дуже цікаву статтю написали в Альманаху інженери Юліян і Мирон Левицькі. Починаючи від вакацій 1930 року, коло 40 лісників відбуло практику у Митрополичих добрах. Лісові практиканти працювали під доглядом висококваліфікованих лісових інженерів, а вільний час проводили у добірному товаристві лісників. Збагачені фаховим досвідом і запасом дотепних анекдот „Дзядзя" Криницького, вертали вони по вакаціях до дальших студій. Між іншим лісові практиканти скоро і вміло пересаджували анекдоти „з Мальґовя" в університецькі мури, балеві залі та в приватні сальони Львова. Питомий лісницький гумор допомагав лісовому братству поборювати щоденні турботи та зустрічати сміливо ті небезпеки, які несла зі собою друга світова війна. Молоді ентузіясти в обличчі ворога завзято боронили принципи українського лісника-громадянина і за це платили своїм життям.

Воєнні роки 1939-1944 — це час складної, фахової праці українських лісників, який лише документальна студія учасників зможе належно насвітлити та передати дослідникам українського лісництва.

ОСІННЄ

Ах, сьогодні
все мені вижжється
Вдвоє кращим,
ніж завжди...
Бо сьогодні
осінь почнається,
На землі
від осени лишаються
Позолочені сліди.

Я ходжу по них
ходжу й боюся я,
Щоб, бува,
не стало так мені:
Коли буду
зовсім вже бабуся я,
За летючим
листям погонюся я,
Як в минулі дні.

Ні... тоді
запізно буде гнатися,
Щоб летюче
листя наздогнать...
Будуть з мене
всі тоді сміятися...
Ну, а поки —
чом не розігнатися,
Листя жовте не піймать?!

О. СИВАЛЬ

Володимир Несторович

КОЛИ СМЕРТЬ СКАЛИЛА ЗУБИ...

(4)

В Скольому найняв кімнату і тиждень чатував по доріжках, чи не зустріну Дозі. Я божеволів за нею! Нікне не міг погодитися з тим, що раз на завжди її втратив. Одного разу якось підглянув, як вона йшла з батьком, вдруге — коли бігли з Магдою кудись у місті, і швидко загубив обох дівчат з очей. А ще якось наткнувся на саму Магдусю, що смілючись дала мені місце для переходу через вузьку стежку. Я зупинився, узяв її за руку і запитав, що „тоді" сколось?

Я просив наполегливо: „Скажи, Магдуню! Хіба не жаль тобі, що я так терплю?"

І вона розповіла, боязко оглядаючись на всі боки.

У стодолу на ту ніч впросилась була Рузя, що її троїцької осени нагнав пан лісничий. Вона їхала до Стрия вчитись на кравчиню. Раннім ранком розповіла Марині, що я не дав їй спати та й ще синці показала, коли вмивалась біля криниці. Марина не стерпіла і сказала про те „панунці", а від тої і старий довідався, а далі — відоме.

Рузю я тямив. Це була приблуда, що не знала батьків, тільки мала стару бабу десь у хижі в гірському провалі. Сама була збіса хитра дівка. Дуріла за хлопцями, а хлопці за нею. Смерком по лопухах і в кукурудзі засідали парубчаки та за неї бої зводили. За те її і прогнав Кавецький.

Отож як! — подумав я тихцем, вислухавши Магду. Значить, Рузя була, щоб прогналась!... А вголос спитав неспокійно, як живе тепер „панунця"?

— Ходить і сумує, але нічого не каже...

Я всунув дівчині срібного гульдена. Не хотіла взяти, поки я кинув їй за сорочку, погладив по голівці, поджувала і попленталась далі.

Пішла своїм шляхом і Магдуня, чи пак босоніж подріботіла. Та швидко знову мене наздогнала.

— Чи „панунці" сказати? — спитала.

— Скажи! — крикнув я і поривисто схопив її за обидві руки. — Проси, щоб вийшла сюди, на це місце. Може разом із тобою... Я буду чекати завтра і післязавтра з цієї самої години.

— Я скажу... — і побігла.

Ходив я як очманілий. Забігав на цю стежку не то день, як було умовлено, а десять разів по двічі в різні години. Чекав і гриз собі пальці до крови... Надаремно. Вона не з'являлася. Навіть у церкві її не було, тільки лісника старого світилась між людьми. Я виїхав до Львова. Писав листи до старого і до Дозі. Виправдувався, перепрошував, благав і каявся... Та Коростів мовчав мов заклятий. Довелось повторити за Висп'янським: мав ти, хаме, золотий ріг, а тепер залишився тобі тільки шнур... Продавав я морг за моргом подільський чорнозем зі спадщини по батьках, платив лихву, коли часово грошей бракувало на „батярку", а пропрезервившись молився до неї, до мого ідола безсердечного, до Дозі.

— Я не з тих, брате, що при життьових невдачах думають про самогубство. Отож, поетовий натяк на шнур не полонив моїх думок. Я кинувся стрімголов у веселощі великоміського життя, топив хробака у чарках і чарах, не марнував ні одного усміху чи проблиску ласки в очах жінок, волочився по нічних кабаретах і нехтував міщанською мораллю з презирством. Не раз бувало на Бернардинській площі будив мене візник, коли я заспав під піднесеною будою його фіякра. „Пане бароне! (чи з інакшим титулом), — говорив і сіпав мене за плече, — час або додому, або до канцелярії. Давайте вашу адресу або злізайте".

— І так мене захопила війна...

Мирослав раптом замовк. В ямі було темно. Батерія в ліхтарику вигасла. Юліян, слідкуючи за розповіддю друга, довго спостерігав, як жмурився все більше вогник у ліхтарику, аж погас і він уже не бачив не Мірка, ні плящок, ні бляшаних чар ювілейних. Мовчанка і темінь налягли на них обох і якось пригнітили.

— Ходім на повітря, — перший схаменувся Жакринич.

— Я вже мушу йти, ради Бога, — просився Юліян, коли вилізли з ями і притиснулись за кущиком ліщини. В цьому менті блиснуло полум'я в Шибалині.

— Знову почниає в селі горіти, — неспокійно сказав Юліян.

Десь там залунали постріли, і мов лезом ножа різнуло нічну тишу. Полум'я більшало і видно було, як червоно на фоні неба вітрець підбивав вихті соломи із стріхи і як вони в повітрі догоряли.

— Наші або москалі щадять світляні ракети, — сказав Рухлинський. — І стежі налетіли одна на одну — додав, коли постріли згусли. — Добре, що вже людей там немає.

— Може й немає, — сказав Мирослав. — Ляйтнант Лявфер вигорнув ще вчора з півсотні майже десяток людей. Сиділи в льохах. Один дідуган заперся і нізащо не хотів вийти. Сказав: все одно, хай габ'ють, не піду від рідних порогів у поневірку на старі літа. Коли ж потягнули його силою, кинувся душити Лявфера, і той ось-ось був би його застрілив.

— Ось життя! — кинув Юліян. Він побачив, як похилилась розкуйовджена чуприна його друга і як він лише захована у долонях. Наразі очнувся і підсунувся зовсім близько.

— Кажеш, горить... Що горить? Стріха! Нічого... Минеться війна і держава відбудує нові села і будуть вони може кращі, ніж ті п'янки з солом'яними шапками, що їх тепер уживають на воєнні смолоскипи. Це не трагедія. Але трагедія, коли горить тут, у грудях живої людини!... — хрипів Жакринич близько Юліянового вуха. Б'ючись у груди, що аж дудніло. — А це так у мене! Три роки — уявляєш собі? — Наче хтось розжареного вугілля підсипав у мою душу, і ніщо не може приспати мого страждання. Ніщо! Ось випив. Кажуть з шампана — шампанський гумор і турбувать не варто, бо й чого? Там на горі і за горою причаїлись московські солдати і з їхніх патронташів напевно є куля, призначена для мене. А я, мов навіжений, за Дозею побиваюсь і живу горем, що сколось три роки тому.

— І справді ти навіжений! — підхопив Рухлинський. — І ти, і я, і всі ми тут на фронті танцюємо над бездонною смерті...

— Смерти? — підхопив Жакринич. — Її я не боюсь! Хочеш — сам зараз піду в Шибалин відбивати московську стежу. Я боюсь душевного страждання, — сичав він крізь зуби, аж лячно ставало. — Я втомився від нього і не від нього захопатись не можу...

— Ти пробував їй з фронту писати?

— Щонайменше сотня „фельдпостів" пішла до неї, а відгуку нема... Пропащі всі заходи. І знаєш, що я іноді думаю?

— Ну?

Михайло Островерха

ПОПІД ПАЛЬМИ Й КИПАРИСИ...

(3)

Особиста воля в Італії — нині повна. Колись без пашпорту краще було й не показуватись на вулиці. На майдані Венеція аж до Колісею, на вул. Венті Сеттембре й на Номентана, в деякі дні, краще було й не ховати пашпорта в кишеню, а тримати його напоготові в руках... Тому двадцять років зайшов я якось до дуже цікавої й старої церкви св. Марка, що була ж для прилюдного культу вірних, а яка є уконструйована ще в XV столітті за Папи Павла II у його палац Венецію. Став я оглядати цю старовину. Але за мною крок у крок так нипав цуцик, що я махнув рукою на оті всі чудові мозаїки та й вийшов із церкви. Сьогодні — на вулиці ніхто й ніде не жадає ніякого документу - виказки від вас; у пансіоні — та й то не в кожному — вимагають від вас пашпорта.

Як сказано, італієць у всяких своїх ідеологічних, політичних переконаннях керується серцем. Наприклад, коли в 1914 році вибухла війна, а Італія належала до союзу осередніх держав, тоді італійці з юди говорили й писали: та які ми союзники Австрії й Німеччини? Та ж це наші запеклі противники! І Італія, у 1915 р. зірвала з осередніми державами й перейшла до альянтів. Преса Італії зараз же стала писати: „З Англією не по дорозі нам!" Те ж саме, але при авторитарнім режимі, тихіше було й у останній війні. І також — мало реальні наслідки: хаос. А нині — не інакше! Багато італійців явно зідхає: „О, „дуче" був добрий господар! У політиці ж він не помилився, лише Англія спричинила його фатальний союз..."

Або, від непам'ятних часів є політики, провідники партій, які виступали й виступають проти Церкви й папства. Власне — все рісорджіменто Італії, змагання до самостійности й соборности, це не лише боротьба проти всіх малих, своїх і чужих володарів у Італії, але й проти папства. Але не лише в минулих століттях, — коли Папа з якихось причин опускав Рим і тоді всі римляни постійними делеґаціями й проханнями натискали на Папу, щоб вертався до Риму, бо „гинемо з голоду", — а й нині: одною з основ добробуту Італії є папство. Які б не були преціннні ті всі Фора, Палятини, палаци, музеї, то кого і скільки цікавих вони до себе притягнуть? А в Римі ви бачите постійний, щоденний наплив тисяч і тисяч прочан, а хочете — назвіть їх туристів, усіх народів і рас; і всі ці тисячі пливуть на найбільший у світі майдан св. Петра й до базиліки св. Петра. І це діється від учасної весни до пізньої осени — щоденно. Безперечно, не всі ті непроглядні маси народів прибувають сюди з повним серцем віри, не всі ж вони й католики, але ніхто з них не прибуває сюди... з порожньою калитою.

Мило мені було побачити, як то все духовенство витривало та й не без посвяти у спеку італійського літа далі, як і колись, носить на собі рясу, наче „іго", якому посвятилось. Тут ніхто й не подумає, щоб священик, чернець він чи світський, міг вийти влітку у спеку на вулицю лише у сніжно - біленькій, короткорукавній сорочині, правда, і в чорних штанях. Там духовенство, як і в давніх часах, шанує себе. Бо, кажімо, в ЗДА, то лише жіночі ордени — вони дивні істоти: бо й у спеку літа носять на собі свої важкі чернечі ряси. — Ще одно замітив я, що духовенство Італії — бідує. Там священик, зокрема на селі чи в малому містечку, має на прожиток на весь день триста лірів, тобто — не цілих 50 центів...

Має Рим і деякі, вже помітні, зміни станового характеру. З упадком монархії поволі у тінь відходять шляхетські роди, зникають титули, чи пак — не виринають уже так, як колись. Правда, цей процес почався вже був із першими рухами Італії за замостійність. Адже шляхтичі, князь Каніно і Стербіні, зорганізували були змову на життя ґрафа Пеллеґріно Россі, міністра закордонних справ при Папі Пієві IX, 1848, якого змовники — з плебсу — й заштилетували. Врешті, й на початку цього століття філософ Альфредо Оріяні ствердживав, що італійська аристократія це вже промислова буржуазія. Те саме, пізніше, Роман Дмовскі повторив про польську аристократію. Тепер же, цей процес у Італії „шляхта на долину" скріпився. Не диво, що сучасний драматург, Фабріціо Сарацані, у своїй останній п'єсі „Ля ґранде фамілья", — що з великим успіхом іде в Парижі, — маючи на думці новий тип італійця, каже: „Ці останні нашестенники на Рим їдять оте наше місто, наш Рим, живцем. Ці голодомори й камінь Колісею стравлять". Автор кидає це речення напевно з алегоричному значенні. Бо якби взяти це речення у буквальному змислі, то саме в часах найбільшого розросту й буйности шляхетства оті об'ємисті бльоки мармурів, яким були по-мистецьки обложені стіни Колісею, були позривані й пішли на монументальні будови Риму й поза Римом; а це ділялось у XII по XV століття. Обдирали цю пам'ятку й не лякались пророчих слів старого, з VIII століття, Беди, який сказав: „Поки стоятиме Колісей, поти стоятиме й Рим. Коли впаде Колісей, тоді й Римові прийде кінець. А коли впаде Рим, тоді прийде кінець і всьому світові".

Нині — навпаки! Це покоління либонь уперше в історії Колісею — як бачили ми на власні очі! — чистить його від дозговікової на ньому пилюки, сажі, бруду. І нині Колісей — на тлі Палятину, Авентину, Челія, Колле Оппіо — починає ясніти!...

(Кінець).

Мистець С. Гординський вернувся з Европи

(Закінчення зі стор. 1-ої)

крема, бачити тимчасово під час направ церкви зняті зі стін мозаїки та їх сфотографувати. Під час перебування у Венеції Гординський був кількома наворотами на міжнародній виставці мистецтва „Бєнналє" і приготовив її широку оцінку для української преси. В Парижі він мав зустрічі з тамошніми українськими мистцями і відвідав у Ліможі мистця Олексу Грищенка, виставка якого готується цієї осени в Ню Йорку в Українському Інституті Америки. Окремо був в осідку НТШ в Сарселі, у зв'язку з опрацюванням відділу мистецтва в Енциклопедії Українознавства. Кілька днів перебував Гординський на Світовій виставі у Брюсселі, зазнайомлюючись з секторами мистецтва в поодиноких павільйонах, як також із збірною виставкою „50 років модерного мистецтва". Цю свою подорож по Европі відбув С. Гординський у товаристві своєї доньки Лади, що саме закінчила свої студії в Паризькій Сорбоні і на університеті у Фльоренції.

Федеральне бюро погоди передбачає холодний жовтень

Вашингтон. — Федеральне бюро погоди передбачає для більшости стейтів цієї країни холодний жовтень. Нормальна температура для жовтня буває така: В Ню Йорку — 57.6 ступнів, Шикаґо — 54,1; Денвер (Колорадо) — 51.5; Сан Франсіско — 59,4 ступ. Тільки в стейтах Вермонт, Ню Гемпшир і Мейн, на Флориді та надбережних західніх стейтах температура буде вища від нормальної, у всіх інших стейтах температура в жовтні буде нижча від нормальної, а в Кензасі, Оклагомі і Міссурі буде на багато нижча від нормальної. У східніх стейтах до Огайо, Кентоки, Луїзіяна і східна частина Мехіко будуть атмосферичні опади більші від нормальних а в центральних північних стейтах і західніх буде менше дощів від нормальних.

Число безробітних зменшилося в 125 промислових центрах

Вашингтон. — Департамент праці повідомляє 1-го жовтня, що число безробітних від половини липня до половини вересня ц. р. в 125-ох промислових центрах на всіх 149 районів поважно зменшилося. Департамент передбачає в своєму огляді, що до половини листопада буде більше запотребування на працю в фабриках і крамницях у зв'язку з передріздвяними подарунками. Але департамент праці стверджує, що ще й тепер в 89-ох промислових районах є надвишка робітничих сил. Район Бінгемптону, Н. И., і Бернардіно, Каліфорнія, додані до тих районів, в яких є більше число безробітних. Число безробітних зменшилося внаслідок цього, що затруднено більше число робітників в сталевому, металевому і машиновому промислах. Міста Вашингтон, Д. К. і Сідар Репідс, Айова, зміщені на списку місцевостей із малим числом безробітних.

Еспанія святкувала 22-річчя режиму ген. Ф. Франка

Мадрид. — 1-го жовтня ц. р. минули 22 роки з того часу, як генерал Франсіско Франко, як переможний вожд антикомуністичних сил в Еспанії перейняв там диктаторську владу. Він має тепер 66 років і не задумує зрікатися керівництва державою, не маючи, зрештою, ніяких поважних суперників. На церемонії відкриття парляменту (кортезів) 17 травня ц.р. він заявився за „традиційною, католицькою, соціяльною і репрезентаційною монархією", однак головною політичною силою у тій монархії мала б далі бути єдина в теперішній Еспанії леґальна політична партія — Фаланґа. Претендент до престолу Дон Хуан, син пок. Альфонса XIII, живе в Портуґалії, а його син студіює в Еспанії. З нагоди тих роковин відбулось офіційне прийняття для дипломатичного корпусу і запрошених гостей. Економіка Еспанії знаходиться у дуже поганому стані і ратує її американська допомога. Еспанська армія дістала на $300 мільйонів американську зброю і виряд, а дальших $300 видатковано на 5 американських баз в Еспанії. На $250 мільйонів дано Еспанії харчів, $138 мільйонову позичку дав американський Експорт - Імпорт Банк, на $130 мільйонів харчів жертвували американські католицькі добродійні організації, а понад $300 мільйонів дали ЗДА як допомогу.

● У західньо - німецькому парляменті уряд зголосив законопроєкт про продовження військового вишколу в армії від 12 до 14 місяців. Військовий міністер Франц Йосиф Штравс арґументує, що 12-місячного вишколу нема ні в одній з армій 15-ох країн західнього бльоку НАТО і що новітня зброя вимагає довшого вишколу.

З наших буднів

„ОСІНЬ ТІЛЬКИ ПОЧИНАЄТЬСЯ"

У збірці поезій „Вибране" Валентини Ткаченко (Київ, 1957) я знайшов такий вірш:

„У твоєму русім чубі
Перше срібло пробивається.
Не зважай, мій друже любий,
Осінь тільки починається".

От, спасибі, Валю, що потішили колишнього друга, тепер може й недруга, „запроданця" різним акулам, з яким колись обмінювались книжками й автографами в Клюбі Письменників на Ворошилова ч. 3... Справді — чого турбуватися тим, що зажурені клени обливаються золотом, а русий чуб — сріблом, коли — „осінь тільки починається?"

А гарна ж збіса буває осінь в цій капіталістичній Америці, зокрема в ньюйоркському стейті та в його Блакитних горах! Отож одного дня Блакитні гори стають багрово - золотисті! Такі красиві - красиві! — сказав би друг Понеділок. Іноді маєте враження, що ви приглядаєтесь не краєвидові, а картині Михайла Мороза.

В таку ранню осінь це справжнє свято для душі мандрувати плаями, галявинами, слухати, як у прив'ялій траві тріщать цвіркуни, як шарудить під ногами перше опале листя, і абсолютно не думати про надтягаючу повінь академій, маніфестацій, панахид... Хоч і треба бути обережним, щоб, бува, і цього, одного з кращих світів, не перенестися раптом до Вічности. Бо це вже наближається мисливський сезон і лицарі ордену св. Евстахія ось-ось вирушать зі своїми арсеналами на поле бою — страшити бідних зайців і підстрелювати людей...

Розповідав мені пан Квас, що недалеко Союзівки живе собі фармер, що тримає на подвір'ї козу. То як лише ловці - молодці рушать на полювання, фармер зараз одягає козу в червоний „бленкет", щоб який пристрасний мисливий не взяв її за оленя та не угробив Богу - духа винної тварини.

Оцеж і думаю-гадаю — чи не варто наперед замовити собі таку уніформу, як кажуть — про всякий випадок, бо хоч і я здалека тримаюся від дорогих моїх приятелів з Ловецького Товариства „Тур", то все ж таки треба буде поїхати до Гантеру, хоча б на врочисте печення бараболі.

А це теж дуже мила й культурна розвага — печення бараболі! Ватра горить, іскри скачуть, смолягки весело тріщать, а довкола сидить запроторений народ і тісно тулиться одне рам'я до другого, а в гарячому попелі скварчить картопелька... Умм! Звичайно, на картопельці діло не кінчиться, до того ще приходять обов'язково „гатдоки", ну, і декілька батерій адмірала Смірнова.

А потім — починаються патріотичні співи...

„Гей браття - опришки,
долийте горілки,
До ватри докиньте ще дров!"

Еге ж, докиньте дров, не лінуйтеся! Хай горять - палають наші заокеанські ватри, хай полум'я б'є до самого неба, щоб замучений народ у Краю бачив, що еміґрація не спить, „що на чатах стоять патріоти!"

Ікер.

● Протягом перших шести місяців цього року американці заощадили в банках 4 більйони долярів. 1-го січня всіх ощадностей в банках було 225.5 більйона, а 2[illegible] червня ц. р. — 229.5 більйона.

● 48-річний майор грецької армії Язон Зарґанос в суботу 4 жовтня спробує обпливти остров Манигеттан, на якому стоїть Ню Йорк. Він уже чотири рази переплив Англійський канал і каже, що встановити цей новий рекорд буде для нього забавкою, бо треба проплисти „тільки" 30 миль Гудсоном і Східньою рікою.

● У Лондоні минулої п'ятниці в одному шинку якийсь темношкірий гість смертельно поранив ножем білу дівчину, з якою сидів при столі. Схвильована цим убивством юрба обкидала камінням і забила палицями одного пакистанця. Англійські часописи уникаючи слова „лінч", не згадують, чи той пакистанець був убивцем дівчини. Після переведеного слідства поліція арештувала двох робітників, що брали участь в самосуді оскаржуючи їх в убивстві

● У серпні ц. р. було в ЗДА 2,373,92 цивільних урядовців — на 519 більше як в липні, ц. р. З цивільних агенціях працювало 1,276,506. — на 817 більше як в липні, а у військових агенціях — 1,097,423 — на 298 менше як в липні.

Вступайте в члени Українського Народного Союзу!

КУПУЙТЕ В ПІДПРИЄМСТВАХ, ЩО ОГОЛОШУЮТЬСЯ В „СВОБОДІ"

Купуйте в підприємствах, що оголошуються у „СВОБОДІ".